ECLI:LV:AT:2018:1112.C17089010.1.S

Lieta Nr. C17089010
SKC–219/2018
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
SPRIEDUMS
Rīgā 2018.gada 12.novembrī

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente Mārīte Zāģere,
tiesnesis Intars Bisters,
tiesnese Marika Senkāne

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar atbildētājas Jūrmalas pilsētas domes pārstāvja zvērināta advokāta Jāņa Kārkliņa kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 12.oktobra spriedumu SIA „CREATO" prasībā pret Jūrmalas pilsētas domi ar trešo personu SIA „AURUM MEDIA" par pārjaunojuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu un zaudējumu piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Jūrmalas pilsētas dome kā pasūtītāja un SIA „CREATO" kā izpildītāja 2007.gada 8.februārī noslēdza publisko piegādes līgumu Nr. 1.1-16.4.1/180 (turpmāk arī publiskais piegādes līgums), kurā izpildītāja apņēmās ievietot Jūrmalas pilsētas domes oficiālo informāciju tās izdotajā laikrakstā „Jūrmalas ziņas", bet pasūtītāja apņēmās atlīdzināt šīs informācijas ievietošanas izmaksas. Līguma termiņš noteikts no 2007.gada 1.aprīļa līdz 2010.gada 31.martam, bet kopējā cena par līgumā ietverto saistību pienācīgu izpildi noteikta 169 920 Ls.

[1.1] SIA „CREATO" dibinātā SIA „AURUM MEDIA" valdes locekle /pers. B/ vienpersoniski pieņēma lēmumu pārņemt SIA „CREATO" piederošās izdevēja tiesības attiecībā uz laikrakstu „Jūrmalas ziņas", uzņemoties bez prasītājas līdzdalības finansēt, izdot un izplatīt šo laikrakstu.

[1.2] Lai nodrošinātu publiskā piegādes līgumā pielīgto saistību izpildīšanu, SIA „CREATO" Jūrmalas pilsētas domes oficiālo informāciju no 2009.gada 14.janvāra ievietoja laikrakstā „Jūrmalas Ziņas.lv" ar pielikumu krievu valodā „Novosti Jurmali", saglabājot visus publiskās piegādes līgumā noteiktos izdevuma parametrus.

No Iepirkumu uzraudzības biroja 2009.gada 26.maija atbildes Nr. 1-3.2./2896 izriet, ka pārjaunojuma līgums ar trešo personu varētu tikt noslēgts vienīgi gadījumā, ja izdevēja tiesības būtu iegūtas SIA „CREATO" reorganizācijas rezultātā un SIA „AURUM MEDIA" būtu atzīstama par SIA „CREATO" tiesību un saistību pārņēmēja, vai arī trešās personas darbības būtu vērtētas publiskā iepirkuma konkursā.

Ievērojot iepriekš minēto, SIA „CREATO" 2009.gada 10.jūlijā rakstveidā vienojās ar Jūrmalas pilsētas domi par grozījumiem publiskās piegādes līguma 1.1.punktā, nosakot, ka SIA „CREATO" ievieto pasūtītājas sniegto informāciju latviešu un krievu valodā laikrakstā „Jūrmalas Ziņas.lv".

[1.3] Mainoties Jūrmalas pilsētas domes sastāvam, 2009.gada 10.augustā, nevienojoties ar SIA „CREATO" un neinformējot to, kā arī ignorējot piegādes līgumā izdarītos grozījumus, Jūrmalas pilsētas dome kā pasūtītāja un SIA „AURUM MEDIA" kā izpildītāja noslēdza publiskā piegādes līguma pārjaunojumu Nr. 1.1-16.4.1/616, kurā vienojās, ka SIA „CREATO" tiesības un saistības pret Jūrmalas pilsētas domi izbeidzas un to vietā uz tādiem pašiem līguma noteikumiem tiek nodibinātas jaunas saistības ar SIA „AURUM MEDIA".

[1.4] Nesaņemdama no Jūrmalas pilsētas domes kārtējo informāciju ievietošanai laikrakstā, SIA „CREATO" interesējās domē par notikušā iemesliem. Jūrmalas pilsētas dome 2009.gada 19.augusta vēstulē, atsaucoties uz Civillikuma 1876.pantu, paziņoja SIA „CREATO" par pārjaunojuma līguma noslēgšanu ar SIA „AURUM MEDIA".

[2] SIA „CREATO" 2010.gada 8.martā cēla Jūrmalas pilsētas tiesā prasību, kas vēlāk papildināta, pret Jūrmalas pilsētas domi ar trešo personu SIA „AURUM MEDIA", lūgdama atzīt par spēkā neesošu un atcelt no tā noslēgšanas brīža publiskā piegādes līguma 2009.gada 10.augusta pārjaunojumu Nr. 1.1.-16.4.1/616 un piedzīt no Jūrmalas pilsētas domes zaudējumus 39 825,63 Ls.

Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi.

[2.1] Nesaņemot no atbildētājas publiskā pasūtījuma līgumā noteikto informāciju, tās publicēšanai paredzēto laukumu nebija iespējams aizpildīt ar citu reklāmas materiālu, kā rezultātā prasītājai nācās samazināt laikraksta apjomu un tirāžu, bet vēlāk vispār pārtraukt laikraksta izdošanu. Sabiedrības apgrozījums pēc stāvokļa uz 2009.gada 31.decembri salīdzinājumā ar 2008.gadu samazinājās par 49 760 Ls.

Publiskā piegādes līguma pārjaunojuma dēļ prasītāja neguva plānotos ienākumus 38 720 Ls. Turklāt sakarā ar laikraksta tirāžas samazināšanos SIA „CREATO" bija spiesta pārtraukt darba tiesiskās attiecības ar darbiniekiem, izmaksājot viņiem kompensācijas par pirmstermiņa atlaišanu no darba, kas prasītājai radīja zaudējumus 1055,63 Ls. Pārtraucot laikraksta izdošanu, prasītājai bija jāatlīdzina personām abonēšanas maksa, kas radīja zaudējumus 50 Ls. Sakarā ar publiskā piegādes līguma nepamatotu izbeigšanu atbildētājai ir pienākums atlīdzināt prasītājai nodarītos zaudējumus kopsummā 39 825,63 Ls.

[2.2] Prasība pamatota ar Publisko iepirkumu likumu, Civillikuma 1874., 1587., 1592. un 1635.pantu.

[3] Ar Jūrmalas pilsētas tiesas 2012.gada 18.jūnija spriedumu SIA „CREATO" prasība apmierināta daļēji: atzīts par spēkā neesošu no noslēgšanas brīža publiskā piegādes līguma Nr. 1.1-16.4.1/180 2009.gada 10.augusta pārjaunojums Nr. 1.1-16.4.1/616, kas noslēgts starp Jūrmalas pilsētas domi un SIA „AURUM MEDIA"; no Jūrmalas pilsētas domes SIA „CREATO" labā piedzīti zaudējumi 38 720 Ls, valsts nodeva 727,20 Ls, ar lietas

izskatīšanu saistītie izdevumi 3,30 Ls, kā arī izdevumi par juridiskajiem pakalpojumiem 1991 Ls, bet valsts ienākumos no Jūrmalas pilsētas domes piedzīti ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 10,70 Ls.

Spriedums daļā, ar kuru noraidīta prasība par zaudējumu 1105,63 Ls piedziņu, kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar Jūrmalas pilsētas domes iesniegto apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2013.gada 27.maijā nosprieda prasību apmierināt.

[5] Ar Augstākās tiesas 2016.gada 10.marta spriedumu Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 27.maijas spriedums atcelts un lieta nodota jaunai izskatīšanai.

[6] Izskatījusi lietu no jauna, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2016.gada 12.oktobrī nosprieda: atzīt par spēkā neesošu no tā noslēgšanas brīža publiskā piegādes līguma Nr. 1.1-16.4.1/180 pārjaunojumu Nr. 1.1.-16.4.1./616, kas noslēgts starp Jūrmalas pilsētas domi un SIA „AURUM MEDIA"; piedzīt no Jūrmalas pilsētas domes SIA „CREATO" labā zaudējumus 45 531,90 EUR (32 000 Ls), tiesāšanās izdevumus 4145,40 EUR (2913,40 Ls), valsts ienākumos no Jūrmalas pilsētas domes piedzīt ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 22,93 EUR (16,12 Ls); prasību daļā par zaudējumu EUR 9561,70 EUR (6720 Ls) piedziņu noraidīt.

Minētais spriedums prasības noraidītajā daļā kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

[7] Ar Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas rīcības sēdes 2017.gada 1.februāra lēmumu ierosināta kasācijas tiesvedība sakarā ar Jūrmalas pilsētas domes pārstāvja zvērināta advokāta Jāņa Kārkliņa iesniegto kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 12.oktobra spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība par zaudējumu 45 531,90 EUR piedziņu, kā arī no Jūrmalas pilsētas domes prasītājas labā piedzīti tiesāšanās izdevumi 4145,40 EUR, bet pārējā prasības apmierinātajā daļā atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Tādējādi spriedums daļā, ar kuru publiskā piegādes līguma pārjaunojums atzīts par spēkā neesošu, stājies likumīgā spēkā.

[8] Spriedums daļā, par kuru ierosināta kasācijas tiesvedība, pamatots ar šādiem argumentiem.

[8.1] Par nepamatotu atzīstams apelācijas sūdzībā norādītais arguments, ka pirmās instances tiesa, pēc savas iniciatīvas piemērojot Civillikuma 1770. un 1773.pantu, ir pārsniegusi prasījuma robežas. Faktu, ka prasības pieteikums nesatur atsauci uz strīda izšķiršanai piemērojamām Civillikuma normām, nevar uzskatīt par šķērsli šo normu piemērošanai.

[8.2] Ja publiskā piegādes līguma termiņš izbeidzās 2010.gada 1.aprīlī, tad nav pamatoti apelācijas sūdzībā norādītie apsvērumi, ka SIA „CREATO" bija jāceļ prasība atbilstoši Civillikuma 1590.panta nosacījumiem.

[8.3] Tā kā prasītāja norādījusi, ka zaudējumi veidojas no negūtajiem ienākumiem nevis sagaidāmās peļņas atrāvuma, nav pamata Civillikuma 1787.panta piemērošanai.

[8.4] Augstākās tiesas 2016.gada 10.martā spriedumā šajā lietā atzīts, ka prasītājai bija likumīgas tiesības saņemt pasūtījumu no atbildētājas, kā arī samaksu par pasūtījuma izpildi, taču atbildētājas prettiesiskā rīcība bija par iemeslu tam, ka pasūtījumi un līdz ar to arī samaksa netika saņemta. Tādējādi lietā konstatētie apstākļi pēc būtības atbilst Civillikuma 1772.panta tiesiskajam sastāvam.

Situācijā, kad tieši atbildētājas prettiesiskā rīcība, kas izpaudās kā prasītājas tiesību aizskārums uz publiskā piegādes līguma izpildi, bija par iemeslu tam, ka SIA „CREATO" tika liegta iespēja izpildīt savas saistības atbilstoši minētā līguma nosacījumiem, pretēji apelācijas sūdzībā izteiktajam viedoklim nav likumīga pamata samaksu veikt saskaņā ar publiskā piegādes līguma 4.3.punktu. Prasītājai, nesaņemot pasūtījumu no atbildētājas astoņus mēnešus, t.i., no 2009.gada augusta līdz 2010.gada 31.martam tika liegta iespēja gūt plānotos ienākumus 32 000 Ls. Tāpat ir konstatējami arī pārējie zaudējumu atlīdzināšanas priekšnosacījumi, proti, zaudējumu esamība un to konkrēts apmērs, kā arī cēloniskais sakars starp prettiesisko rīcību un zaudējumiem.

Tādējādi ir pamats prasības apmierināšanai daļā par zaudējumu 32 000 Ls (45 531,91 EUR) piedziņu, jo minētie zaudējumi negūto ienākumu veidā atbilst Civillikuma 1772.panta tiesiskajam sastāvam.

[8.5] Ja prasības kopsumma ir 73 809,65 Ls jeb 105 021,60 EUR, bet apmierināto prasījumu kopsumma ir 65 984,02 Ls jeb 93 886,80 EUR, tad atzīstams, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 41.panta pirmās daļas un 44.panta pirmās daļas 1.punkta c) apakšpunkta nosacījumiem no atbildētājas prasītājas labā piedzenama valsts nodeva 919,10 Ls jeb 1307,76 EUR un izdevumi advokāta palīdzības samaksai 2832,94 EUR (1991 Ls).

[9] Jūrmalas pilsētas domes pārstāvja zvērināta advokāta Jāņa Kārkliņa iesniegtajā kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[9.1] Lai gan spriedumā nav skaidri pateikts, par ko tieši zaudējumi piedzīti, tajā ietvertie motīvi tomēr liecina, ka, noteicot zaudējumu apmēru, tiesa par pamatu ņēmusi publiskā piegādes līguma saturu. Līdz ar to zaudējumus, tiesas ieskatā, izraisīja tas, ka atbildētāja pārkāpa kādu no publiskā piegādes līguma izrietošu pienākumu.

Zaudējumi par pienākuma veikt samaksu pārkāpumu ir jānošķir no paša pienākuma veikt samaksu. Proti, ja samaksu neveic, tad zaudējumi ietver no neveiktās samaksas izrietošās negatīvās sekas un procentus, bet zaudējumos neieskaita parāda apmēru, jo parāda nesamaksāšana neatbrīvo parādnieku no savas saistības. Ja kreditoram kā zaudējumus piedzītu parāda summu, tad kreditors kļūtu divreiz bagātāks, jo papildus zaudējumu atlīdzinājumam kreditors saglabātu līgumiskās prasījuma tiesības pret parādnieku par parāda samaksu. Tāpēc gadījumā, kad parādnieks neveic samaksu, atlīdzināmo zaudējumu apmērā nedrīkst iekļaut arī veicamās samaksas summu jeb izpildi natūrā.

Kreditora iespējamā rīcība gadījumos, kad netiek pildīta maksājuma saistība, ir noteikta Civillikuma 1788.pantā. Minētajā normā noteiktā pieeja atrautās peļņas aprēķināšanai ir skaidrojama ar to pašu apstākli, ka atrautās peļņas prasība neizslēdz kreditora tiesības prasīt arī saistības izpildi natūrā. Tāpēc izpildes natūrā iekļaušana atrautajā peļņā nozīmētu kreditoram dubultu atlīdzību. Tomēr spriedumā norādīts, ka prasītie zaudējumi esot nevis atrautā peļņa, bet negūtie ienākumi, tāpēc noteikumi par atrauto peļņu nav piemērojami. Rezultātā tiesa ir radījusi jaunu tiesību institūtu – negūto ienākumu atlīdzināšanu, kuram ar zaudējumu faktisko apmēru vairs nav nekāda sakara. Tiesa ar šo jauno tiesību institūtu paver iespēju apiet pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas pienākumu. Proti, pasūtītājam atliek samaksu formulēt nevis kā atlīdzību, bet kā zaudējumus „negūto ienākumu" veidā, un izpildītājam pēc tam, kad šādi zaudējumi atlīdzināti, tomēr saglabājas pienākums veikt izpildījumu.

Tiesai vajadzēja pieturēties pie spriedumā konstatētā un piemērot Civillikuma 1772.pantā noteikto, ka par zaudējumiem atzīstams tikai sagaidāmās peļņas atrāvums nevis „negūtie ienākumi".

[9.2] Tiesa nepieļaujami plaši tulkojusi Civillikumā lietoto jēdzienu „zaudējumi". No Civillikuma 1772.panta izriet, ka jau cēlušies zaudējumi ir tikai tagadējās mantas samazinājums vai sagaidāmās peļņas atrāvums. Tātad arī priekšā stāvoši zaudējumi nevar būt nekas cits, kā esošās mantas sagaidāma samazināšanās vai arī sagaidāms plānotās peļņas atrāvums nevis „negūtie ienākumi". Ja tiesa atzītu tikai sagaidāmās peļņas atrāvumu, tad prasītāja nevarētu iedzīvoties uz atbildētājas rēķina, jo atrautai peļņai būtu jāsakrīt ar faktiskajiem zaudējumiem.

No publiskajiem pārskatiem par prasītājas peļņu redzams, ka tā nekad nav bijusi tuvu tam apmēram, ko tiesa atzinusi par „negūtajiem

ienākumiem". Publiskais piegādes līgums tika noslēgts 2007.gada sākumā, bet naudu prasītājai atbildētāja nemaksāja vienīgi par pēdējiem 8 mēnešiem, t.i., no 2009.gada augusta līdz 2010.gada martam. Apskatot informāciju par prasītājas peļņu 2006.gadā un salīdzinot to ar vidējo peļņu 2007. un 2008.gadā, var sākotnēji izdarīt secinājumu, ka prasītājas peļņa publiskā piegādes līguma izpildes gadījumā noteikti nevarēja būt lielāka par 2453 Ls gadā. Tomēr prasītāja par 8 mēnešiem vēlas piedzīt no atbildētājas zaudējumus turpat 40 000 Ls apmērā. Šos apstākļus tiesa nav vērtējusi.

Prasītājai nodarītie zaudējumi bija jāaprēķina kā no publiskā piegādes līguma izrietošie ienākumi mīnus izdevumi, taču pierādījumi, kas apliecinātu šos izdevumus, netika iesniegti. Ņemot vērā, ka zaudējumu apmērs nav pierādīts, tiesai prasība bija jānoraida.

[9.3] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 193.panta piekto daļu, jo nav veikusi lietas apstākļu juridisko novērtējumu. Proti, no sprieduma motīvu daļas nav redzams, pamatojoties uz kādu tiesību normu prasība apmierināta. Šādā situācijā atbildētājai ir liegta iespēja pilnvērtīgi izvērtēt, vai attiecīgā tiesību norma piemērota un iztulkota pareizi.

Motīvu daļa

[10] Pārbaudījusi sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas jautājumā par piespriestajiem zaudējumiem minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Augstākā tiesa atzīst, ka spriedums zaudējumu atlīdzināšanas apmierinātajā daļā, kā arī daļā par tiesāšanās izdevumu piedziņu, ir atceļams.

[11] Zaudējuma definīcija, lakoniski paredzot, ka ar zaudējumu jāsaprot katrs mantiski novērtējams pametums, dota Civillikuma 1770.pantā.

Tiesību doktrīnā, atklājot minētās tiesību normas saturu, atzīts – mūsdienu valodā ar jēdzienu „zaudējums" saprot jebkādu mantas samazinājumu, zudumu vai bojājumu, kā arī peļņas atrāvumu, papildu izdevumus vai citas mantiski novērtējamas tiesību aizskāruma sekas (*sk. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 267.lpp.*).

Līdz ar to jebkurš civiltiesiskā pārkāpuma rezultātā radies mantiski novērtējams zudums ir uzskatāms par zaudējumu Civillikuma 1770.panta izpratnē.

Katram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību nodarījis (Civillikuma 1779.pants).

[12] Apelācijas instances tiesa, izvērtēdama noskaidrotos strīda apstākļus, nonākusi pie secinājuma, ka SIA „CREATO" radušos zaudējumu cēlonis bija atbildētājas prettiesiska rīcība, kas izpaudās starp pusēm noslēgtā publiskā piegādes līguma darbības neattaisnojamā izbeigšanā (vienpusēja pārtraukšana) pirms līgumā noteiktā termiņa, kā rezultātā prasītāja neguva plānotos ienākumus.

[12.1] Kasācijas sūdzības iesniedzēja norāde: „Tātad arī priekšā stāvoši zaudējumi nevar būt nekas cits kā sagaidāmā esošās mantas samazināšanās vai sagaidāms plānotās peļņas atrāvums [..]" vedina domāt, ka zaudējumi, viņaprāt, vēl nav iestājušies, kam Augstākā tiesa nepiekrīt.

Šajā ziņā atzīmējams, ka atbilstoši judikatūrā, skaidrojot Civillikuma 1771.pantā ietvertā jēdziena „priekšā stāvošs zaudējums" saturu, atzītajam zaudējums kā priekšā stāvošs kvalificējams gadījumā, ja lietas apstākļi liecina par zaudējumu izraisoša tiesību pārkāpuma iespējamību nākotnē, kas cietušajam dod tiesības prasīt nodrošinājumu (*sal. Augstākās tiesas 2016.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC–7/2016 (C39072411) 11.2.1. punktu*).

Izskatāmās lietas apstākļos nav pamata runāt par priekšā stāvošu, bet gan par jau cēlušos zaudējumu, jo SIA „CREATO" tiesību aizskārums ir noticis, tālab šai sabiedrībai radušās tiesības prasīt atbildētājas prettiesiskas rīcības dēļ nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu.

Ņemot vērā, ka zaudējumiem ir mantisks raksturs, savukārt to esība un apmērs, izšķirot strīdu, ir konkrēti nosakāms, zaudējumu pilnīgas atlīdzināšanas pamatuzdevums ir novērst (vismaz minimizēt) cietušā mantisko tiesību aizskāruma radītās negatīvās sekas, kas izpaužas kā mantas vērtības samazinājums, papildu izdevumi, peļņas (labumu) neiegūšana (*sal. Augstākās tiesas 2016.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC–7/2016 (C39072411) 9.punktu*).

[12.2] Jau cēlies zaudējums var būt vai nu cietušā tagadējās mantas samazinājums vai arī viņa sagaidāmās peļņas atrāvums (Civillikuma 1772.pants).

Minētais zaudējumu iedalījums tiek piemērots atkarībā no tā, vai prettiesiskās darbības rezultātā tiek aizskarts jau pastāvošs jeb nākotnē gūstams materiālais labums, kurš tiktu saņemts, ja tiesību aizskāruma rezultātā nebūtu traucēta tiesisko attiecību normāla attīstība (*sk. Augstākās tiesas 2016.gada 28.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC–272/2016 (C09037312) 6.1.punktu*).

[12.2.1] Ja pielīgtās, bet sakarā ar līguma nelikumīgu izbeigšanu atbildētājas nesamaksātās naudas summas (periodiski veicamu maksājumu veidā) nekad nav atradušās SIA „CREATO" mantā, tad jāatzīst, ka Jūrmalas pašvaldības prettiesīgā rīcība neizraisīja prasītājas tagadējās (jau esošās) mantas vērtības samazinājumu.

[12.2.2] To ievērojot, var konstatēt, ka prasītājas tiesību aizskāruma negatīvās mantiskās sekas izpaudās tādu zaudējumu nodarīšanā, kas atbilst Civillikuma 1772.pantā norādītā sagaidāmās peļņas atrāvuma pazīmēm.

No judikatūrā, aplūkojot minētā zaudējumu veida tiesisko dabu, izteiktajām atziņām izriet, ka par atrautās peļņas (cietušā sagaidāmās mantas vērtības pieauguma zudumu vai negūto peļņu, vai zudušā mantiskā labuma) atlīdzināšanu ir runa gadījumā, kad ar aizskārēja prettiesisko rīcību cietušajam ir liegta iespēja iegūt sagaidāmu mantas vērtības pieaugumu, proti, nākotnē gūstamu mantisku labumu, kas tiktu saņemts (nonāktu cietušā mantā), ja tiesību aizskārums nebūtu noticis (*sal., piem., Augstākās tiesas 2014.gada 15.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC–12/2014 (C04312508) 7.2.punktu, 2015.gada 22.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC–131/2015 (C24083209) 6.3.punktu, 2016.gada 28.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC–272/2016 (C09037312) 6.1.punktu*).

Arī tiesību zinātnē pausts viedoklis, kuram Augstākā tiesa pievienojas, ka: „Sagaidāmās peļņas atrāvuma atlīdzināšana ir vērsta [..] uz to, lai cietušais tiktu nostādīts tādā mantiskā stāvoklī, kāds pastāvētu, ja zaudējumus izraisījusī prettiesiskā rīcība nebūtu izdarīta" (*sk. Kalniņš E. Jēdziena „zaudējumi" izpratnes tālākas attīstīšanas nepieciešamība. Latvijas Republikas Satversmei – 95. Latvijas Universitātes 75.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017, 58.–59.lpp.*).

„Sagaidāmās peļņas atrāvuma (zudušā labuma, negūtās peļņas) apmēra noteikšana balstās galvenokārt uz ekonomiskiem aprēķiniem, ņemot vērā dažādus faktorus, kas var palielināt vai samazināt peļņu konkrētos apstākļos. Jēdzienu „negūtā peļņa" nedrīkst jaukt ar jēdzienu „negūtie ienākumi". [..] Lai noskaidrotu peļņu, no ienākuma jāatskaita ražošanas un realizācijas izdevumi, maksājamie nodokļi" (*Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 268.–269.lpp.*). Citiem vārdiem, sagaidāmās peļņas atrāvums ir lielums, kas raksturo pietiekami droši paredzamas peļņas samazinājumu sakarā ar tiesību aizskārumu (*sk. Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 213.lpp.*).

Tātad, ņemot iepriekš sniegto jēdziena „sagaidāmās peļņas atrāvums" raksturojumu, ir pamats uzskatīt, ka SIA „CREATO" prasība par zaudējumu atlīdzināšanu būtībā vērsta uz to, lai atbildētāja kā prasītājas tiesību aizskārēja kompensētu tādu šīs sabiedrības mantas vērtības pieaugumu, kādu tā

plānoja, taču Jūrmalas pašvaldības prettiesiskas rīcības dēļ neguva.

[12.3] Kritēriji, pēc kuriem novērtējams sagaidāmās peļņas atrāvuma apmērs (lielums) noteikts Civillikuma 1787.pantā, kuram atbilstoši, aprēķinot atrauto peļņu, nav jāņem par pamatu tikai varbūtības, bet nedrīkst būt šaubu vai vismaz jābūt pierādītam līdz tiesisku pierādījumu paticamības pakāpei, ka šāds pametums cēlies, tieši vai netieši, no tās darbības vai bezdarbības, ar ko zaudējums nodarīts.

Kā izriet no minētās normas vārdiskā formulējuma, cietušajai personai ar pārliecinošiem pierādījumiem jāspēj pamatot gan to, ka tiesību aizskārums izraisījis līdz tam pietiekami droši sagaidāmas peļņas samazinājumu, gan arī zaudējumu – atrautās peļņas – patieso apmēru. Savukārt tiesai ir pienākums pārbaudīt šo pierādījumu ticamību un atbilstību faktiskajiem apstākļiem.

Ja, aprēķinot atrauto peļņu, nav jāņem vērā tikai ienākumu pozīcijas, bet arī izdevumi (*sal. Torgāns K. Līgumu un deliktu tiesību problēmas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 224.lpp.*), respektīvi, no ienākumiem atskaitāmi ražošanas vai citi, piemēram, līgumsaistību izpildes nodrošināšanai nepieciešamie izdevumi, tad būtu nepareizi uzskatīt, ka par patstāvīgu pamatu negūtās peļņas apmēra noteikšanai kalpo darījumā piešķirtā naudas summa (cena).

[12.4] Augstākā tiesa piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzēja argumentiem, kuros apstrīdēta pārbaudāmajā spriedumā ietvertā atzinuma, ka Civillikuma 1787.panta regulējums uz strīda apstākļiem nav attiecināms, pamatotība šādu motīvu dēļ.

Pirmkārt, apstāklim, ka prasītāju pārstāvis apelācijas instances tiesā kategoriski uzstāja uz zaudējumu „negūto ienākumu" nevis „negūtā peļņa" veidā piedziņu, apgabaltiesa piešķīrusi tādu nozīmi, kāda tam nemaz nepiemīt.

Šajā sakarā prof. Vladimirs Bukovskis savulaik trāpīgi norādījis: „Kā pilnīgi patstāvīgai un neatkarīgai iestādei – tiesai jāievēro tikai likums, kuram vienīgi ir noteicoša nozīme prieks tās [..]. Šinī tiesību piemērošanas nozarē tiesa pati ir speciālists, kam nav vajadzīgi citu lietpratēju slēdzieni (*Jura novit curia*). [..] tiesa [..] nav saistīta ar prāvnieku atsaukšanos uz kādu likumu vai uz prāvnieku priekšā likto likuma iztulkojumu. Pat tas apstāklis, ka viena puse neapstrīd pretējās puses atsaukšanos uz nepareizu likumu, nevar būt tiesai par pamatu šo likumu piemērot, ja tādu piemērošanu neattaisno lietas faktiskie apstākļi. [..]" (*sk. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: E.Pīpiņa un J.Upmaņa grāmatu un nošu spiestuve, 1933. Faksimilizdevums, Jelgava: Jelgavas tipogrāfija, 2015, 431.lpp.*).

Tādējādi tiesai pašai jāzina strīda pareizam atrisinājumam piemērojamais likums un tā ir patstāvīga tādas materiālo tiesību normas atrašanā un izvēlē, kuras sastāva pazīmes atbilst lietas iztiesāšanas gaitā, balstoties uz pierādījumu izvērtējumu, nodibinātiem faktiskiem apstākļiem, savukārt vienas puses paustais viedoklis par šo apstākļu juridiskās kvalifikācijas aspektiem tiesu nesaista.

Otrkārt, apgabaltiesas pieņēmums, ka Civillikuma 1787.pants nav piemērojams, atklāj izpratnes trūkumu par šā sprieduma 12.2.2.punktā raksturotā zaudējumu veida – sagaidāmās peļņas atrāvums – saturu, kā arī 12.3.punktā norādītajiem minēto zaudējumu novērtēšanas un noteikšanas kritērijiem, kas, Augstākās tiesas ieskatā, atstāja negatīvu iespaidu uz lietas iznākumu. Proti, faktu, ka SIA „CREATO" tai radušos zaudējumus nodēvējusi par „negūtajiem ienākumiem" , apelācijas instances tiesa kļūdaini izmantojusi kā juridisku pamatu prasības uzturētajā daļā apmierināšanai, jo Civillikums šādu zaudējumu atlīdzināšanu neparedz.

[12.5] Likums tiesai noteic pienākumu pamatot spriedumu, sniedzot izvērstu un nepārprotamu juridisko argumentāciju, kurā atspoguļots konkrētā strīda atrisināšanai piemērojamo materiālo tiesību normu izvēles process, sākot ar lietā būtisku faktisko apstākļu noskaidrošanu, kas balstīta uz pierādījumu objektīvu novērtējumu to kopumā, un beidzot ar loģiskā secībā izdarīta gala slēdziena formulēšanu.

Šajā ziņā Augstākā tiesa pievienojas juridiskajā literatūrā paustajam viedoklim, ka „[..] svarīgi, lai nolēmuma motīvu daļā ietvertā informācija, arī argumentu un pretargumentu vērtējums, viena vai otra argumenta noraidīšanas iemesli un izvērtēšanas kritēriji, pēc iespējas pilnīgāk un saprotamāk atspoguļotu tiesneša domu gaitu. Pilnīgs tiesneša domu gaitas izklāsts ikvienam nodrošina iespēju saskatīt lēmuma iemeslus un novērtēt risinājuma objektivitāti un pareizību" (*sk. Gaidele I. Nolēmumu argumentācija: teorija un prakse. Likums un tiesības, 2002, 4.sēj., Nr.36, 241.lpp.*).

Jāpiekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējam, ka pārbaudāmais spriedums minētajām prasībām neatbilst, jo attiecīgas juridiskas argumentācijas neesība liedz saprast, kāpēc apelācijas instances tiesa akceptējusi prasītājas piedāvāto zaudējumu aprēķināšanas metodi, kas atšķiras no Civillikuma 1787.pantā noteiktās, un kādi motīvi kalpojuši par pamatu atbildētājas pārstāvja šajā sakarā izteikto iebildumu pilnīgai noraidīšanai.

[13] Iepriekš izklāstīto apsvērumu kopums ļauj secināt, ka apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par zaudējumu piedziņu nevar atzīt par tiesisku, kas savukārt ir pamats kasācijas sūdzības šajā daļā apmierināšanai.

Ņemot vērā, ka no tiesas noteiktā zaudējumu apmēra ir atkarīgi ar spriedumu piedzenamie tiesāšanās izdevumi, pārsūdzētais spriedums atceļams arī daļā par valsts nodevas 1307,76 EUR un izdevumu advokāta palīdzības samaksai 2832,94 EUR piedziņu.

Tā kā kasācijas sūdzība tiek apmierināta, atbildētājai saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu atmaksājama drošības nauda.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākā tiesa

nosprieda:

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 12.oktobra spriedumu atcelt daļā par zaudējumu un tiesāšanās izdevumu piedziņu, nododot lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt Jūrmalas pilsētas domei drošības naudu 300 EUR (trīs simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese M.Zāģere

Tiesnesis I.Bisters

Tiesnese M.Senkāne